

Źródło: Foto Ralf Lotys (Sicherlich), CC BY 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=19033565>

Zabezpieczenie interesów Skarbu Państwa i użytkowników autostrad płatnych w umowach koncesyjnych i egzekwowanie od koncesjonariuszy obowiązków w nich zawartych Lata 2015–2018

Najwyższa Izba Kontroli

Warszawa, sierpień 2019 r.

01 Dlaczego podjęliśmy kontrolę?

- W opinii użytkowników autostrad wysokie stawki opłat na autostradach płatnych eksploatowanych przez koncesjonariuszy nie idą w parze z jakością świadczonych usług, w tym płynnością ruchu w punktach poboru tych opłat.

W Polsce cztery odcinki autostrad wybudowanych w systemie koncesyjnym znajdują się w ciągu trzech dróg:

- **A4 odcinek Katowice-Kraków** (długość 61 km)
– Stalexport Autostrada Małopolska S.A.
- **A2 odcinek Konin-Nowy Tomyśl** (długość 149 km)
– Autostrada Wielkopolska S.A.,
- **A2 odcinek Nowy Tomyśl-Świecko** (długość 106 km)
– Autostrada Wielkopolska S.A. II,
- **A1 odcinek Gdańsk-Toruń** (długość 152 km)
– Gdańsk Transport Company S.A. tzw. „AmberOne”.

02 Autostrady wybudowane w systemie koncesyjnym

Źródło: Opracowanie własne NIK.

03 Co kontrolowaliśmy?

Czy właściwe organy administracji skutecznie chronią interesy Państwa i obywateli kształtując obowiązki koncesjonariuszy i egzekwują wykonywanie przez te podmioty warunków umów koncesyjnych na budowę i eksploatację autostrad płatnych?

- Czy Minister dokonywał analizy i oceny postanowień umów koncesyjnych pod kątem zabezpieczenia interesów SP i użytkowników autostrad oraz zapewnił egzekwowanie obowiązków koncesjonariuszy?
- Czy GDDKiA (i jej właściwe Oddziały) prowadzą skuteczne działania w celu zapewnienia realizacji obowiązków wynikających z umów koncesyjnych?

04 Kogo kontrolowaliśmy?

- **Minister Infrastruktury** – jest ministrem właściwym do spraw transportu, stroną umów koncesyjnych i sprawuje nadzór nad GDDKiA.
- **Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad** – sprawuje bezpośredni nadzór nad realizacją umów koncesyjnych.
- **Oddziały GDDKiA**, w których właściwości miejscowej znajdują się koncesjonowane odcinki autostrad:
  - A1 – GDDKiA Oddział w Gdańsku i Bydgoszczy,
  - A2 – GDDKiA Oddział w Poznaniu i Zielonej Górze,
  - A4 – GDDKiA Oddziały w Katowicach i Krakowie.

05 Stwierdzony stan – kategorie koncesji autostradowych w Polsce

- **Kategoria I** – obejmująca dwie chronologicznie starsze umowy koncesyjne, dotyczące odcinków autostrady A2 Nowy Tomyśl-Konin oraz autostrady A4 Kraków-Katowice, wg których wysokość stawek ustala koncesjonariusz i zatrzymuje dla siebie środki uzyskane z opłat.
- **Kategoria II** – obejmująca dwie nowsze umowy koncesyjne, dotyczące odcinków autostrady A2 Świecko-Nowy Tomyśl oraz autostrady A1 Gdańsk-Toruń, zgodnie z którymi wysokość stawek opłat ustalała strona publiczna. Koncesjonariusz odprowadza środki uzyskane z opłat do Krajowego Funduszu Drogowego, a wynagrodzenie za udostępnienie autostrady otrzymuje z budżetu państwa.

Stwierdzony stan – rozliczenia pomiędzy koncesjonariuszami a stroną publiczną w koncesjach kategorii I

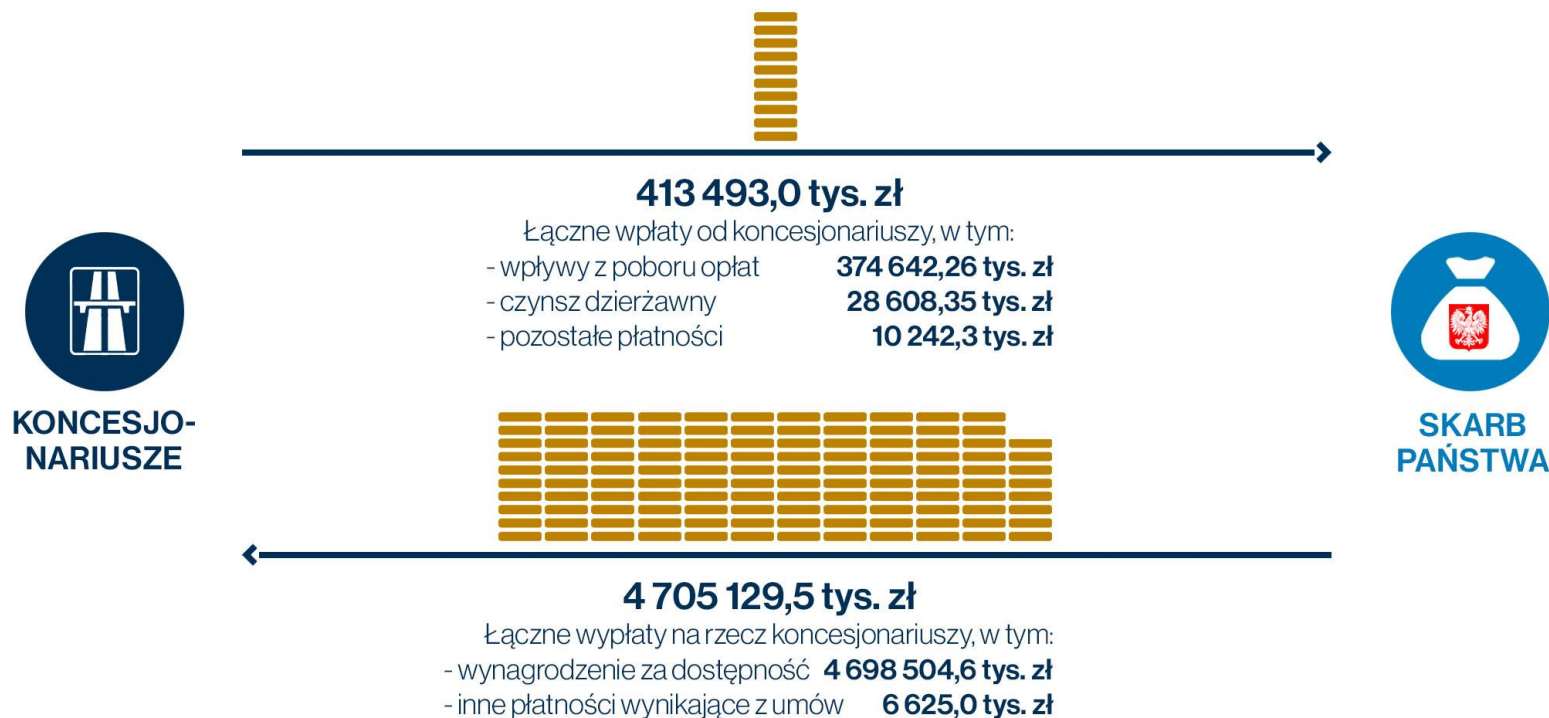
Wysokość wpływów z opłat za przejazd i płatności koncesjonariuszy na rzecz strony publicznej w latach 2015–2017
– koncesje kategorii I

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników kontroli.

Stwierdzony stan – rozliczenia pomiędzy koncesjonariuszami a stroną publiczną w koncesjach kategorii II

Rozliczenie Skarbu Państwa z koncesjonariuszami
– koncesje kategorii II 2015–2018 (I kw.)

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników kontroli.

Stwierdzony stan – egzekwowanie przez stronę publiczną obowiązków koncesjonariuszy wynikających z umów

- GDDKiA ma prawo do kontrolowania koncesjonariuszy pod kątem przestrzegania obowiązków umownych. Realizując to uprawnienie GDDKiA przeprowadzała kontrole:
  - stanu technicznego urządzeń autostrady (wizualna ocena);
  - przeprowadzanie przeglądów technicznych obiektów usytuowanych w pasie autostrady;
  - standard utrzymania zimowego (wizualna ocena odśnieżania i odladzania);
  - prawidłowości organizacji ruchu drogowego (pod kątem zgodności z zatwierdzonymi projektami organizacji ruchu oraz obowiązującymi przepisami);
  - działanie Centrum Zarządzania Autostradą;
  - standardy obsługi klienta w punktach poboru opłat (tzw. „poprawność poboru opłat”).

Stwierdzony stan – egzekwowanie przez stronę publiczną obowiązków koncesjonariuszy wynikających z umów cd.

- GDDKiA w toku swoich kontroli nie sprawdzała całkowitego czasu oczekiwania pojazdów na punktach poboru opłat, który jest podstawowym umownym wyznacznikiem standardów obsługi klienta.
- GDDKiA w ograniczonym stopniu kontrolowała dotrzymanie standardów utrzymania zimowego odcinków koncesyjnych.
- W procesie planowania kontroli GDDKiA nie wykorzystywała posiadanych przez siebie materiałów analitycznych.
- Minister nie podejmował działań w celu zapewnienia GDDKiA dostępu nagrań z kamer zlokalizowanych na bramkach (którego koncesjonariusze odmawiali). Ograniczało to możliwość egzekwowania od koncesjonariuszy dotrzymywania umownych standardów obsługi klientów na punktach poboru opłat.

Stwierdzony stan – rozliczenia pomiędzy koncesjonariuszami a stroną publiczną

- GDDKiA zapewniała weryfikację zarówno wysokości płatności dokonywanych na rzecz koncesjonariuszy, jak i kwot należnych od nich stronie publicznej.
- Sposób i narzędzia weryfikacji były dostosowane do zapisów umów koncesyjnych.
- Ustalone w toku kontroli nieliczne nieprawidłowości w tym zakresie miały charakter jednostkowy i niewielką skalę.

11 Ocena ogólna

Minister Infrastruktury i GDDKiA podejmowali działania w celu ochrony interesów Skarbu Państwa i użytkowników koncesyjnych odcinków autostrad płatnych, lecz działania te nie były w pełni skuteczne.

Zakres działań podejmowanych wobec koncesjonariuszy był w znacznym stopniu ograniczony rozwiązaniami przyjętymi w umowach podpisanych w czasie poprzedzającym okres objęty kontrolą.

12 Ocena ogólna cd.

- Umowy koncesyjne zawierają postanowienia, które NIK oceniła jako niekorzystne dla strony publicznej i użytkowników autostrad:
  - **Umowy kategorii I** – niewystarczająco zabezpieczają użytkowników autostrad przed nadmiernym wzrostem wysokości opłat. Umowy te nie dają również stronie publicznej realnych i adekwatnych do skali ujawnianych nieprawidłowości instrumentów dyscyplinowania koncesjonariuszy;
  - **Umowy kategorii II** – przenoszą na Skarb Państwa ryzyko wynikające ze zmian popytu na korzystanie z autostrady oraz *de facto* zapewnienia zysku koncesjonariuszom.
- Polubowno-arbitrażowy sposób rozstrzygania sporów prawnych powstających pomiędzy ich stronami, z wyłączeniem postępowania przed sądem powszechnym **w przypadku kontrolowanych umów koncesyjnych należy uznać** za niedogodny dla Skarbu Państwa oraz ograniczające możliwość skutecznej ochrony interesów użytkowników autostrad.
- Pełne wykluczenie jawności treści umów nie spełnia przesłanek konstytucyjnej dopuszczalności ograniczania prawa obywateli do uzyskiwania informacji.

13 Ocena ogólna cd.

Minister oraz podlegająca mu GDDKiA nie wykorzystywali wszystkich możliwości egzekwowania od koncesjonariuszy ciężących na nich obowiązków wynikających z przepisów powszechnie obowiązujących oraz umów koncesyjnych.

14 Uwagi

Na podstawie ustaleń kontroli:

- **Ministrowi Infrastruktury** zwrócono uwagę na potrzebę uregulowania zasad sprawowania nadzoru nad realizacją zadań powierzonych Generalnemu Dyrektorowi Dróg Krajowych i Autostrad, związanych z egzekwowaniem warunków umów koncesyjnych.
- Do **GDDKiA** skierowano uwagi dotyczące:
  - konieczności zapewnienia, skutecznego egzekwowania od koncesjonariuszy umownych standardów obsługi klienta z uwzględnieniem całkowitego czasu oczekiwania pojazdów w punktach poboru opłat;
  - potrzeby wykorzystania posiadanych przez GDDKiA materiałów analitycznych w procesie opracowywania ramowych planów kontroli zgodności eksploatacji koncesyjnych odcinków autostrad z warunkami umów dla lepszej identyfikacji obszarów ryzyka wystąpienia nieprawidłowości.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach